

Digitalització de la pel·lícula de Francesc Betriu de 1975

Filmoteca de Catalunya / ESCAC

2023

La digitalització de ‘Furia española’

El film es presentarà diumenge 24 de setembre a Tabakalera dins de la secció Klasikoak, amb la presència de la seva protagonista Mónica Randall

La recuperació forma part del Pla sistemàtic de digitalització dels fons fotoquímics de la Filmoteca de Catalunya, amb la col·laboració de l’ESCAC

La comèdia, protagonitzada per Cassen i estrenada el 1975, va patir una vintena de talls de censura, que ara s’han recuperat

La digitalització de ‘Furia española’ es presentarà a la seu del Raval de la Filmoteca el 27 d’octubre, Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual, dins del cicle ‘Història permanent del cinema català’

La comèdia esperpèntica i escatològica de Francesc Betriu, situada al barri Xino de Barcelona i amb el barcelonisme extrem com a teló de fons, va irritar tant la censura de 1975 que va patir una vintena de talls, ara recuperats.

El film restaurat i digitalitzat es presentarà el 24 de setembre a la secció Klasikoak del Festival de Sant Sebastià, que rescata clàssics antics i moderns de la història del cine universal. La secció va néixer el 2018 i se celebra a la sala de cinema de Tabakalera, on l’any passat es va presentar la restauració del film d’animació *Érase una vez*.

El pla de digitalització de la Filmoteca de Catalunya

La recuperació de *Furia española* forma part del Pla sistemàtic de digitalització dels fons fotoquímics de la Filmoteca de Catalunya, amb la col·laboració de l'ESCAC i coordinació de Ferran Alberich, Premio Nacional de Patrimonio Audiovisual del Ministerio de Cultura.

El pla planteja la digitalització de 10 llargmetratges i 10 curtmetratges de la cinematografia catalana cada any, per fer-los visibles en el context actual de sales de projecció digitalitzades. Aquest any ja s'han presentat alguns dels films digitalitzats l'any passat, com *A tiro limpio* (Francis Pérez-Dolz, 1964), *Los felices 60* (Jaime Camino, 1963), *Tren de sombras, el espectro de thuit* (José Luis Guerín, 1997), estrenada al festival de Màlaga, o *Boom Boom* (Rosa Vergés, 1990), que va formar part de la iniciativa *A Season of Classic Films 2023* de l'Associació de Cinemateques Europees (ACE).

Entre els llargmetratges que s'estan digitalitzant aquest 2023 i es presentaran l'any vinent figuren *La hija del mar* (Antonio Momplet, 1953), *Tatuaje* (Bigas Luna, 1978), *Alícia a l'Espanya de les meravelles* (Jordi Feliu, 1978), *Mater amatísima* (J. A. Salgot, 1980), *Tras el cristal* (Agustí Villaronga, 1986) o *Things I Never Told You* (Isabel Coixet, 1996).

Furia española

FRANCESC BETRIU, 1975. Int.: Cassen, Mónica Randall, Ovidi Montllor, Carlos Ibarzábal, Rosa Morata, Alfred Luchetti, Fernando Caro. Catalunya. VE. 81'. DCP.

El Fútbol Club Barcelona, capitanejat per Johann Cruyff, passa per un bon moment. Això provoca que Sebastián es faci soci d'una penya barcelonista. Allí coneixerà la filla del seu cap, Juliana, que no parará de seduir-lo. Finalment, es casaran, però el destino farà que la boda coincideixi amb el partit més important de la lliga: el clàssic Barça-Madrid.

El 27 d'octubre, en el marc del Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual, *Furia española* es presentarà a la seu de la Filmoteca, també amb la presència de la seva protagonista, l'actriu Mónica Randall.

‘Fúria española’ i la censura cinematogràfica a l’Espanya de 1975

Un reial decret de l’11 de novembre de 1977 va derogar les darreres normes i disposicions que ordenaven el control que l’estat exercia sobre la producció cinematogràfica a Espanya. Certament va haver-hi actuacions posteriors sobre pel·lícules, però es van haver de produir sota el poder judicial, mitjançant denúncia, encara que fos la jurisdicció militar la que actués, com en el conegut cas d’*El crimen de Cuenca* de Pilar Miró el 1980.

Les pel·lícules espanyoles passaven dues vegades el tràmit de censura, primer es presentava el guió, que havia de ser autoritzat per obtenir un permís de rodatge. Acabada la pel·lícula, havia de tornar a presentar-se per al seu examen i corresponent autorització.

Fúria española es va presentar en forma de guió amb el títol *Una pasión blaugrana* firmat per Francisco Betriu i José Luis García Sánchez. Va ser prohibit el 22 de febrer de 1974. Presentat de nou, és de suposar que amb modificacions, ja amb el títol definitiu i amb García Sánchez passant de coautor a col·laborador, va ser autoritzat el 22 de juliol de 1974.

La pel·lícula es va rodar del 12 de setembre al 19 d’octubre del 1974 i va ser presentada a censura el 12 de febrer del 1975, data en què va ser prohibida la seva exhibició, al·legant els censors que el film diferia substancialment del guió aprovat. A l’expedient hi ha una relació exhaustiva en què s’anoten fins a 98 diferències entre el guió i la pel·lícula. La productora Radar Films va establir una negociació amb la censura i va pactar uns canvis per afavorir l’aixecament de la prohibició.

L’abril de 1975, Radar Films va presentar la còpia tallada: són 23 talls que representen 162 metres, cosa que redueix la durada del film de 87’ a 81’. Tot i així, els censors van demanar tres talls més i la supressió del nom de Maria Goretti, que apareix a l’escena final. Alguna cosa devia passar en algun despatx ministerial, ja que si el dos de maig els censors demanaven aquests nous canvis, el 5 de maig una ordre superior ordenava autoritzar el film en les seves condicions actuals.

A mitjans dels anys 90 es va fer a Filmoteca Española un treball de catalogació i identificació de talls de censura que havien arribat anys enrere a les seves dependències. Era un total de gairebé 50 hores de fragments de pel·lícules de diverses nacionalitats, entre les quals hi havia talls de *Fúria española*.

El 2022 Filmoteca de Catalunya emprèn un projecte de digitalització de films de producció catalana, entre els quals hi ha *Fúria espanyola*. Dins de les tasques de documentació i consulta inherents a qualsevol tasca d'arxiu, investiguem les peripècies del film. No vam poder seguir el rastre de la productora original, ja que la pel·lícula pertany ara a altres propietaris, però en consultar la còpia videogràfica conservada a la Biblioteca de la Filmoteca de Catalunya, vam comprovar, sorpresos, que es tractava de la versió íntegra, sense els famosos 23 talls. Aquesta còpia prové de l'edició en vídeo domèstic que al seu dia va fer Manga Films. Suposem que Manga va demanar el material a la productora i aquesta els devia donar una còpia prèvia a la censura, conscient o inconscientment. Vam intentar localitzar aquesta còpia, però no vam obtenir cap resultat. Naturalment, ningú del Ministeri va advertir res i el vídeo va ser autoritzat segons l'expedient del 1975. Berlanguà...

En no trobar la versió íntegra, vam optar per sol·licitar a Filmoteca Española els talls conservats al seu arxiu i observem que s'havien salvat els 23, per tant, podíem reconstruir el film en la seva integritat. Cal advertir, però, que en barrejar materials de procedència tan diferent i guardats en condicions tan diverses, les diferències són apreciables, així els fragments tallats es distingeixen a simple vista, com les cicatrius d'una obra que va ser mutilada i ha estat reconstruïda.

Ferran Alberich

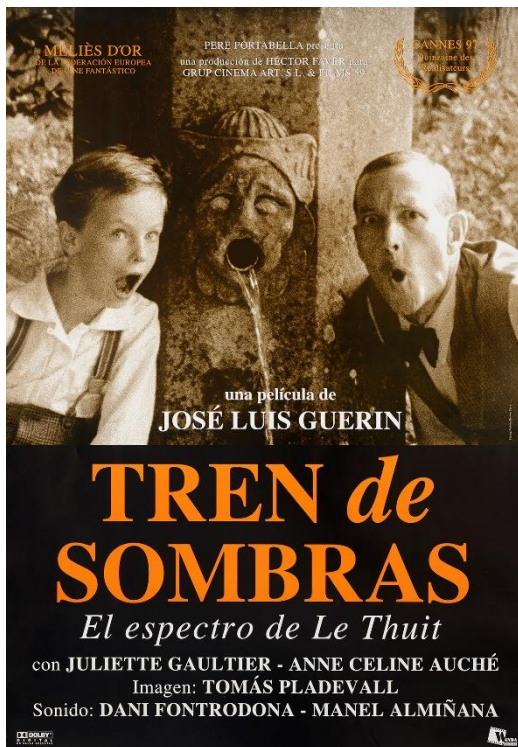
Coordinador del Pla de Digitalització de la Filmoteca de Catalunya

Pla sistemàtic de digitalització dels fons fotoquímics de la Filmoteca de Catalunya

Amb la col·laboració de l'ESCAC,
Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya

A les tasques de conservar, restaurar i preservar, la Filmoteca no pot renunciar a afegir la de difondre. Per a això, en el context digital predominant en l'exhibició cinematogràfica, és imprescindible la posada en marxa d'un pla sistemàtic que aquest primer any digitalitzarà 8 llargmetratges i 8 curtmetratges realitzats a Catalunya a partir dels anys 40 del segle passat i dels quals no es disposa de còpies digitals. Aquests títols s'afegiran al catàleg Bàsics del Cinema Català i Singulars de la Filmoteca, que ja compta amb 25 llargs i 40 curts en suport digital.

Tren de sombras (José Luis Guerin, 1997)

A partir de 2023 i en els propers exercicis, una comissió externa i representativa del sector cinematogràfic determinarà els títols a digitalitzar, a proposta de la Filmoteca, seguint els criteris de l'estat de conservació, la manca de còpies digitals disponibles i la conformitat dels propietaris dels drets a cedir-los per a ús cultural. Així es preveu que cada any el catàleg augmenti en deu llargmetratges i una desena de curts digitalitzats.

Dos escàners adquirits per la Filmoteca a través de l'ICEC s'han ubicat a la seu de l'ESCAC a Terrassa, que també aporta una sala de projecció amb estació de color, imprescindible per completar el procés de digitalització. Un conveni signat entre les dues entitats permet el doble objectiu de la digitalització del patrimoni fílmic català i la formació dels alumnes.

A mesura que estiguin disponibles les noves digitalitzacions es donaran a conèixer dins de la programació de la Filmoteca a la seu del Raval, en un cicle transversal de llarga durada titulat Història permanent del cinema català.

Pla sistemàtic de digitalització dels fons fotoquímics de la Filmoteca de Catalunya

La Filmoteca de Catalunya, en col·laboració amb l'ESCAC, Escola Superior de Cinema i Audiovisuales de Catalunya, inicia un pla de digitalització sistemàtica i selectiva del patrimoni cinematogràfic català que es conserva en format fotoquímic, 35mm i/o 16mm.

La finalitat del pla és que una sèrie de títols representatius de diverses èpoques i moviments puguin ser accessibles i visibles en la màxima qualitat en el panorama actual de distribució i exhibició digital, acomplint així el mandat de difusió del patrimoni fílmic que estableixen els articles 43 i 46 de la Llei del Cinema 20/2010, de 7 de juliol.

L'evolució tecnològica que el cinema ha experimentat a partir dels inicis del segle XXI ha provocat una paradoxa: mentre el suport analògic segueix sent el més fiable per a una preservació a llarg termini, els projectors actualment disponibles a la majoria de sales comercials només permeten la difusió en suport digital, molt menys fiable per a la seva preservació. Davant el que s'anomena el *Digital Dilemma*, la majoria de filmoteques públiques d'arreu del món han optat per una digitalització selectiva del seu patrimoni analògic a fi d'augmentar-ne la seva difusió i visibilitat tant en sales com en les plataformes.

El camí cap a la digitalització

La Filmoteca de Catalunya havia realitzat fins ara algunes digitalitzacions puntuals, tant de preservació de materials del cinema dels orígens, pel perill de la seva integritat física, com de produccions més recents d'indubtable valor per a la història del cinema a Catalunya. Fruit d'aquesta política, existeix un catàleg de Bàsics del Cinema Català i Singulars de la Filmoteca que actualment aplega uns 25 llargmetratges i 40 curtsmetratges, a partir dels quals s'han configurat cicles i programes exhibits al MoMA de Nova York, UCLA, la Cinémathèque Québécoise, la Cinémathèque de Luxembourg o la Cineteca Nacional de Mèxic. Algunes de les restauracions s'han presentat als festivals de Cannes, Rotterdam, Berlinale, Sant Sebastià, Le Giornate del Cinema Muto de Pordenone o Il Cinema Ritrovato a Bolonya.

A partir de 2022, ja es disposa de la infraestructura necessària per endegar un projecte més ambiciós i sistemàtic de digitalització del patrimoni cinematogràfic català.

Finalitat del pla

Aquest projecte té per finalitat preferent donar accessibilitat al cinema produït a Catalunya, mitjançant la digitalització/remasterització de llargmetratges i curtmetratges realitzats a partir de 1940 en suport fotoquímic i dels quals no hi hagi còpies digitals d'alta resolució per a la seva difusió en tot tipus de finestres digitals. La digitalització en alta resolució equipararà els títols de cinema català als d'altres cinematografies, especialment europees, de les quals hi ha una gran demanda per oferir contingut a través de catàlegs especialitzats en cinema de repertori, i en què la qualitat tant artística com tècnica és imprescindible.

A tiro limpio (Paco Pérez Dolz, 1963)

Mitjans tècnics:

la col·laboració entre Filmoteca i ESCAC

A l'escàner fins ara disponible al Centre de Conservació i Restauració de La Filmoteca de Catalunya, a Terrassa, s'hi afegeixen dos nous escàners, Laser Graphic Direktor i Archivist, de propietat de la Filmoteca però instal·lats a l'Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya (ESCAC), ubicada també a Terrassa, que al seu torn aporta una sala de projecció pròpia amb estació de color, imprescindible per completar el procés de digitalització. Un conveni signat entre ambdues entitats referma aquesta relació en la qual la preservació i el suport analògic es conjuguen amb la docència i les noves tecnologies.

El procés de treball es porta a terme al Centre de Conservació i Restauració de la Filmoteca, on hi ha els materials originals i el sistema de restauració digital i codificació per a difusió i llarga conservació; i a l'ESCAC, on hi ha l'escàner per a fer-ne la captura digital i la sala de color per a fer-ne l'etalonatge o correcció de color. Amb aquest coneixement i infraestructura compartida, la Filmoteca de Catalunya pot dur a terme el projecte de digitalització del patrimoni filmic, i els alumnes de l'ESCAC poden continuar rodant en fotoquímic i fer la captura digital, dins l'escola, com a part de la formació.

A partir de la inspecció dels materials originals, especialment negatiu d'imatge i so, i còpies de distribució, i la confirmació que no hi ha materials digitals d'alta qualitat per a difusió, es realitza un estudi a fons dels materials, especialment les variacions entre el negatiu i les còpies, per establir les diferents versions, especialment la del muntatge previ a censura i la d'estrena, i es fa una recerca a l'AGA, l'Arxiu General de l'Administració, a Alcalà d'Henares, per aconseguir la documentació relativa a la producció i a la censura, així com a les revistes i diaris de l'època per establir la seva recepció, i poder donar el context a la pel·lícula i a les seves versions.

En aquest punt és crucial la tasca de Ferran Alberich, historiador i restaurador de prestigi internacional, per tal no només de digitalitzar les pel·lícules, sinó de fer-ho de manera que puguem garantir que és una "traducció" al món digital el més propera possible al que va ser en l'analògic, ja que la missió de la Filmoteca és la de preservar l'experiència cinematogràfica en una sala de cinema.

L'equip del Centre de Conservació i Restauració de la Filmoteca de Catalunya a Terrassa localitza, inspecciona, prepara tots els materials, els propis i els procedents d'altres filmoteques, i selecciona els materials més aptes per al seu escanejat a l'ESCAC, que es realitza en 4K. A partir d'aquí es fa la correcció de color, i de retorn al 2CR es fa la codificació a materials de llarga conservació digital (DCDM), i difusió (DCP). Només en alguns casos i plans concrets s'apliquen eines de tractament d'imatge, ja que és un projecte de digitalització o resmasterització, no de restauració.

Materials a digitalitzar

El patrimoni dipositat a la Filmoteca de Catalunya, la majoria de propietat privada (tal com és habitual en les cinemateques públiques d'arreu del món) consta d'uns 40.000 títols en suport analògic. La seva digitalització, en alta resolució, equivaldria a ocupar un 40% del volum informàtic de tota la Generalitat de Catalunya. Cal establir, doncs, uns criteris de selecció per posar en rellevància determinats títols en funció de la seva importància dins la història del cinema català, però també de la qualitat dels materials de preservació disponibles.

Seguint l'exemple d'altres filmoteques europees, la selecció de títols vindrà validada a partir de 2023 per una comissió externa representativa del sector en tots els seus àmbits, de caràcter paritari, a partir d'una proposta de la Filmoteca, tenint en compte el seu estat de conservació, la manca de còpies digitals d'alta qualitat i la conformitat per part dels propietaris dels drets per cedir-ne l'ús cultural a la Filmoteca de Catalunya. D'acord a aquests darrers criteris, aquest 2022 s'ha endegat la digitalització amb una selecció realitzada per la Filmoteca de títols indiscutibles.